

De grote brand

De grote brand van Rome duurde, voor een brand, zeer lang. De bestrijding van het vuur was inadequaar en de verwoestingen die ontstonden waren immens.

Na de grote brand van Rome herbouwde keizer Nero de stad volgens eigen inzichten. Een groot deel van het oude Rome zoals dat nu bekend is heeft vorm gekregen na die brand. Een nieuw paleis het Domus Aurea werd gebouwd op door de brand vrijgekomen grond. Boze tongen beweerden dat Nero de brand had laten aansteken.

Het met machtsvertoon, bangmakerij en chantage door de volksvertegenwoordiging gemanoevreerde "Troubled Assets Relief Plan" (TARP) is niet de oplossing van de problemen die de internationale financiële wereld teisteren. De er achterliggende denkwijze is wel de oorzaak van de huidige ellende.

Het TARP zal, zowel in zijn oorspronkelijk gepresenteerde vorm als in de kortgeleden aangepaste versie, de financiële sector verder destabiliseren. Eigenlijk wordt de zich volltrekkende catastrofe erdoor verdiept in plaats van gematigd. Enkele voor de hand liggende effecten van het TARP zijn nu al zichtbaar.

- Er vindt een ongekend ingrijpende transfer plaats van publiek geld naar banken. De overdracht loopt o.a. via private schulden die gewoon doorontwikkelen, via hogere belastingen en via toename van de collectieve (staats)schuld. Er is daardoor sprake van een afdracht van welvaart en economische macht van de reële sector aan de banken.
- De schuldenlast van het publiek neemt toe, dus het vermogen om in de toekomst welvaart te accumuleren neemt af.
- Er ontstaan door overnames en oligarchische processen enkele grote financiële conglomeraten die in de VS, doch wellicht op termijn ook elders, de financiële en economische gang van zaken kunnen gaan dicteren.
- Virtuele waarde die gebaseerd is op schulden zal door de houders ervan worden omgezet in eigendom van productiecapaciteit, grondstoffen, onroerend goed etc. De schulden zijn dus de basis voor vergaande controle over het proces van economische voortbrenging.

Ook op de reële economie zal het TARP inwerken: de huidige fase van de teoloog van de reële sector van de VS die o.a. dankzij het TARP gewoon kan doorgaan wordt gekenmerkt door:

- Inzakken van de effectieve vraag. Als gevolg van een neoconservatieve belasting- en inkomenspolitiek wordt de vraaguitval ook nog eens versneld. Er ontstaat als gevolg daarvan overaanbod: de kosten van productie en voorraden worden onbetaalbaar en bankroeten volgen.
- De vernietiging van welvaart is in een aantal gevallen definitief omdat productiecapaciteit na de faillissementen naar lage lonen landen verhuist.
- De totstandkoming, voor sommige bevolkingsgroepen, van een evenwicht op een niveau van welvaart dat overeenkomt met dat van lage lonen- c.q. ontwikkelingslanden. Dit effect kan zich in alle eerste wereldlanden in meer of mindere mate gaan manifesteren.

Internationale koppelingen zullen vergelijkbare problemen op mondiale schaal doen ontstaan. Een deel van de problemen van de VS wordt nu al geëxporteerd. Hoe groter de afhankelijkheid van de VS hoe harder de recessie zal toeslaan.

Een belangrijke vraag zal worden wie de toekomstige eigenaren zullen zijn van de bedrijven (waaronder heel grote zoals in de automotive industrie) die door lage beurswaarderingen of faillissement al dan niet gesplitst in de aanbidding gaan komen.

Gezien de financiële verhoudingen gaan daarvoor o.a. in aanmerking komen

- **Overheden;** indien ze niet door incompetent politici zijn overladen geraakt met schulden, zijn overheden in beginsel partijen die bedrijven tijdelijk of permanent kunnen overnemen. In de VS is de mogelijkheid bedrijven over te nemen voor de overheid door geldgebrek minder prominent aanwezig. Ook verzet de in de VS breed geaccepteerde neoconservatieve heilsleer zich tegen dergelijke acties.
- **SWF's (sovereign wealth funds);** dit soort instituten is de laatste jaren in opmars. Het zijn staatsbedrijven en als zodanig kunnen ze worden gezien als virtuele financiële legers waarmee de eigendom over buitenlandse bedrijven kan worden verworven. De reacties van sommige overheden op deelnemingen van SWF's in als strategisch beschouwde bedrijven zegt genoeg over de machtspolitieke implicaties van de investeringen van SWF's.
- **Banken;** via allerlei direct of indirect gefinancierde vehikels kunnen banken grip krijgen op de productiecapaciteit. In de VS zijn de voorbeelden van dit soort vervechting ruim aanwezig. Ook in Europa, via b.v. financieringsmaatschappijen, en in het verre oosten (Keidanren en Chaebols) komt deze vorm van conglomeraatvorming en concentratie voor. Indien de gevolgen van de kredietcrisis verder om zich heen gaan grijpen zullen door banken georkestreerde overnames als "reddingen" worden verwelkomd.

- **Institutionele beleggers;** vooral in landen met een pensioenstelsel dat op kapitaalvorming is gebaseerd zitten fondsen en verzekeraars die zich beleggingen met een lange tijdshorizon kunnen veroorloven. De hoeveelheid financiële middelen is enorm en de mogelijkheden bedrijven in de reële economie op te kopen zijn manifest.
- **Hedgedfondsen, private equity en raiders;** hoewel deze categorieën stevige tikken hebben opgelopen zijn er, al dan niet als "puppet on a string" van banken of institutionelen voldoende mogelijkheden macht te verwerven en/of aandeelhouderswaarde af te romen.

Inzet lijkt te worden de eigendom van de reële economie; duidelijk is dat de eigendomsverhoudingen als gevolg van de processen die zijn gestart met het uitbreken van de internationale financiële crisis drastisch gaan veranderen. De sociaal-politieke gevolgen zullen enorm zijn. Soms zal politiek gekozen kunnen worden, vaak niet. De waarde die met virtueel geld aan de economie is onttrokken zal de machtsverhoudingen zeker ingrijpend gaan veranderen.

De rol die de huidige Amerikaanse regering in dat proces verkiest te spelen stemt overigens niet tot optimisme. Washington bestendigt met de acties van Paulson een weinig transparant proces. De ommezwaai van Paulson, die door de beurzen werd afgestraft en door analisten als gezwak werd bekritiseerd, heeft veel van een geplande actie. De beursreactie was in dat geval een "calculated risk". De inhoud van de wijziging van het beleid past namelijk wonderwel in een scenario dat gericht is op de vorming van een unipolair bancaire systeem. De laatste wijzigingen in de oorspronkelijke opzet van het TARP betroffen:

- Het beschikbare geld (\$ 700.- mld) wordt niet meer grotendeels besteed aan "troubled assets" maar vooral aan
- een hernieuwde bail-out van AIG, zodat waardeloze CDS-sen en te hoog gewaardeerde junkbonds verzekerd blijven en aan
- extra kapitaal voor sommige geprivilegieerde banken opdat ze het opzij kunnen leggen tot er leuke overnamemogelijkheid van een minder fortuinlijke branchegenoot langskomt en aan
- extra geld naar niet primaire banken en financiële instituten opdat ze meer geld kunnen uitleenen aan particulieren. Oorspronkelijk was dit de reden om enkele bevoorrechte primaire banken van middelen te voorzien. Dat doel is nu kennelijk opgegeven.

De ratio van de beleidswijziging is verwoord door Bernanke in een lezing naar aanleiding van de genoemde maatregelen. Hij stelde dat de markt voor gesecuritiseerde leningen (die eerder door Greenspan highly sophisticated financial instruments" werden genoemd) weer moest worden aangezwengeld. Bernanke voerde als redenen daarvoor aan:

- er ontstaat door securitisatie een bredere markt voor financiering van particulieren en
- de risico-exposure van de uitgever van de lening wordt geringer en bovendien verdeeld over vele partijen.

Merk op dat er geen geld van het TARP gaat naar particuliere getroffen van de geldcrisis. De financiering van particulieren lijkt daarom en door de wegvalende koopkracht minder belangrijk dan men doet voorkomen. Omdat de controle op de kwaliteit van derivaten nog steeds niet is aangescherpt en er geen verantwoording plaatsvindt van wat door de ontvangers met de TARP-gelden wordt gedaan en er zeker geen transparantie is m.b.t. de besluitvorming over derivaten lijkt het voor een nietsvermoedende en uiteraard onbevooroordeelde waarnemer aannemelijk dat vooral wordt nagestreefd dat:

- speculatieve hefbomen weer kunnen functioneren,
- schuldpiramides derhalve in stand kunnen blijven, dus
- winst nemen uit schulden van particulieren mogelijk blijft en
- deelnemingen van banken kunnen worden gefinancierd met virtueel geld.

Dat de markt voor securitisaties weer vlot op gang zal komen is gezien de hoeveelheid gif waarmee het internationale bank- en verzekeringswezen door gebrek aan toezicht nu zit opgescheept waarschijnlijk illusoir.

Of van Obama "change" mag worden verwacht als het gaat om de FED en het financieel nepotisme in Washington is helaas niet meer voor de hand liggend. De hoop van velen kwam met benoemingen die het ergste doen vrezden. De architecten van de rampzalig gebleken "Financial Services Modernisation Act" die de deregulering van de financiële sector definitief vastlegde hebben belangrijke plaatsen in zijn nieuwe team.

Bij iedere grote ramp moeten er mensen bloeden voor het leed dat is aangericht. Bij de brand van Rome waren het de christenen die de schuld kregen. Velen van hen vonden een gewelddadig einde in het "circus".

Wie uiteindelijk de schuld zullen krijgen van de financiële en economische ellende in de VS is nog niet bekend. Omdat het verleden geen garantie is voor de toekomst, is er ook een kans dat het de schuldigen zullen zijn.